

הלכות קרבות סימן נג

ביאורים ומוספים

להיות שליח צבורי⁽⁵⁷⁾ וכו', מסיק דשליח צבור לא יהיה⁽⁵⁸⁾.
(56) וכן לענין זימון, כתב השו"ע לקמן (סי' קצט ס"ד) שיכול לזמן ולהוציא אחרים ידי חובה, ואף לומר "על שהנחלת לאבותינו".
(57) ולשמש כש"ץ בימים נוראים, כתב האלף המגן (על המטה אפרים סי' תקפא ס"ק נו) שאף שכל השנה יש מקילים בזה, מ"מ בימים נוראים יש להחמיר לכל הדעות, משום שגנאי הוא לעיבור שמי שאסור לבוא בקהל ה' יהיה ש"ץ ביום המשפט.

(58) ובטעם הסוברים שממזר לא יהיה ש"ץ, כתב הערוך השלחן (סי' י"ז) שהוא משום שכל שנולד באיסור אין ראוי שהיה סניגור, והוסיף, שמתעם זה הוא הדין שגם הלל לא יהיה ש"ץ.

[משנ"ב ס"ק נא]

פי'ן שלא צשה שלא פה'ן, אכל רב הקהל יכולין להעבירו⁽⁵⁹⁾ וכו', דעקשו ה'שות להעבירו רק פי'ן שבעת טובי העירו⁽⁶⁰⁾.

(59) אמנם להלן (סי' עג) כתב שכדי שלא יחדשו שנמצא בו פסול, אין להעביר הון וכן שאר מנויים אם לא נמצא בו פסול בעדים (שונה הלכות ס"ה).

(60) וענין שבעה טובי העיר, כתב לקמן (סי' קנז ס"ק כט) בשם הרשב"א, שהם אנשים שהעמידום הציבור פרנסים על עניני העיר והרי הם כאפטרופסים עליהם, וכשהם שבעה יש להם רשות לכל דבר כאילו עשו כן כל בני העיר, אף על פי שלא העמידו אותם על דבר זה בפירוש, אבל בפחות משבעה אין כוחם להיות ככל בני העיר עד שיטלו רשות בפירוש מבני העיר. וראה עוד מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק נג]

הוא הדין בכל המנויים יכול למחות⁽⁶¹⁾.

(61) אמנם לעיל (סי' נא) כתב שהטעם שיכול לעכב בעת מינוי שליח צבור הוא משום שהתפילות במקום התמידים תקנום [וראה פמ"ג אי"א סי' ב].

[משר"ב שם]

מה שאין פן עתה שפ'לם בקיאים⁽⁶²⁾, רק השליח צבור הוא לפי'טיס⁽⁶³⁾.

(62) והבקי אינו יוצא אפילו בדיעבד בחזרת הש"ץ, וכמו שכתב לקמן סי' קכד ס"ק א.

(63) ובטעם הדבר שאף שכולם בקיאים הש"ץ חוזר על התפילה, כתב לקמן (שם ס"ק יב) שתקנו חז"ל שיחזור הש"ץ התפילה לעולם שמא יהיה פעם אחת בבית הכנסת מי שאינו בקי ויוציאו הש"ץ ידי חובתו.

[משנ"ב ס"ק מג]

שהרי כבר מנחה ל'ה⁽⁶²⁾.

(62) ולכן כתב הב"י שאף אין ראוי שימתין [ולא רק שאינו צריך], משום שאם ימתין נראה שאינו סומך על הציבור שמינהו לכך. אמנם לענין שליח ציבור לקריאת המגילה, לשון המשנ"ב לקמן (סי' תרצ ס"ק ג) שבקבוע שמינהו לכך אין צריך להמתין.

[משנ"ב ס"ק מד]

ל'ר⁽⁶³⁾.

(63) ומי שמבקשים ממנו להיות ש"ץ לפסוקי דזמרה אי לסליחות, כתב האי"א (בוטשאטש, ט"ז) שלא יסרב, שהדין לסרב בתחילה הוא דוקא כשמבקשים ממנו להיות ש"ץ החפילה שמונה עשרה, וכן לענין קריאת המגילה, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרצ ס"א) ובמשנ"ב שם (סי' ג) שלא יקרא את המגילה בציבור עד שיאמרו לו קרא, אך לא כתוב שצריך בתחילה לסרב.

ובמקום שאין אחראי למנות ש"ץ [כגון בבית הכנסת שיש הרבה מנינים], כתב האי"א (שם) שיכול לגשת מנצמו לשמש כש"ץ, ודוקא כשיודע שהציבור לא מקפיד על כך, ויודע שהוא מתאים לזה.

וכן כשיודע שאין שם מי שיותר ראוי ממנו להיות ש"ץ, כתב האי"א (שם) שלא יסרב, שהסירוב נראה כדרך גאווה.

וכן אם חושש שאם יסרב יגש מי שאינו הנון, כתב האי"א (שם) שלא יסרב.

ובמקום שאין מי שניגש והתפילה מתעכבת שלא לצורך, כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' ק"ב) שיכול לגשת מעצמו.

[משנ"ב ס"ק מה]

דאין מסרבין לגדול⁽⁶⁴⁾.

(64) אכן אם יש סיבה שמחמתה הוא מסרב כגון שחושש שלא ימלא את תפקידו כראוי, כתב הכף החיים (סי' ע) שיכול לסרב אפילו לאדם גדול.

[משנ"ב ס"ק מז]

דבין שלא שפ'נונו קמנו בקד'א דב'רי אפיקורסות⁽⁶⁵⁾.

(65) ואפיקורס, כגון הכופר בתחיית המתים או אינו מאמין בגאולה העתידה, וכל שכן אם אינו מאמין בתורה מן השמים או בגמול ועונש, כתב לקמן (סי' קכו ס"ק ב) שאסור להניחו להיות שליח ציבור, ואם עמד בחזקה אין עונים אמן אחריו. ולהלן סי"ח נתבאר עוד מעניני אפיקורסות.

[משנ"ב ס"ק נ]

דאכר'הם נקרא אב תמן גוי'ם⁽⁶⁶⁾ וכו', דמתר לקתב תפ'ין, מתר

יהוה ר' טו חסון תשע"ז

פג באר הגולה

הלכות פרכות סימן נג

צ בנות לה
ק תנאה ר שם
 במשנה ש מגזנה כד
 ת כפני ינה ר"ן
 ותקופין והרשק"א
 ורבו ויאל העירו
א אגו והתריק
 פשוט מר וכחש ופי
 שקיה

קבוע צריך (ט) (מד) לטרב מעט קדם שיגרד לפני התכה. ולא יותר מדי, אלא פעם ראשונה מסרב, ובשיאמרו לו פעם שניה, מכין עצמו כמו שרוצה לעמוד, ובפעם שלישית יעמוד. קראם האומר לו שיגרד הוא אדם גדול, אינו מסרב לו (ז) (מה) קלל: יז אדם טעה שלית צבור וצריכין להעמיד אחר תחתיו. אותו שמעמידן תחתיו א"ל יסרב: יח האומר אינו יורד לפני התכה מפני שבגדי צבורין או מפני שבגדיו סגודי, (מו) לא ירד (מד) באותה תפלה קלל, מפני שדרך האפיקורסין להקפיד בקף וחישינן שמא אפיקורסות גזקנה בו: (זה) ונאפלו אם נותן (מה) אמתלה לדרךיו לא מהני (כ"ב) בשם ר' יהונתן: יט תיש מונעים (כ) [נל] גר (מט) מלהיות שליח צבור, (נ) ונדהו דבריהם. אפלו יחיד (נא) יכול לעכב ולהימר (נב) אינו רוצה (נג) שפלוני יהיה תנן, אם לא שצבר הסכים עליו (נד) מתחלה: הגה ונדקא שיהיה לאותו יחיד טעם הגון על-פי (נה) טובי העיר. אבל בלאו הכי אין היתיר יכול למחות בשליח צבור (מהר"ז סי' ס). ואם הוא

באר היטב

הקדשה אם העבור ע"ן עומדים בסימו ליה לן ק"ה: [נל] גר. עכ"ת שכתב שקמור קמור במתקנת אם לשל כותב תפילין, ור"ל שהוא פלגטא מנודי, וע"ן לעיל סי' טו וע"ן כ"ב בי"ד סי' רכא וכדבר הש"ד שם, ובספר ראשון לע"ן (שחבר קדוש ה' בעל ה"ח) כתב לננין דינא דהספול אינו אלא בר"ח ד"ל נ"א ממנ"ר שאינו כותב האקרה לטה אכל שאר הס"ח פשתו, ובכ"ר שם בי"ד פסיק דכל הס"ח פסול, נ"א לא יהיה ש"ן, אך תפילין שכתב כשרים כמי שז"מ סי' טו: לקרול והכתיב התוספות ספ"ו דפסיק דבכ"ר פסות ושררה אפלו האומר לו הוא אדם גדול יסרב: (כ"ב) גר. לפי שלא יוכל לומר אלא אבותינו, ונדהו דבריהם דתיב "כי אבי המון גוים נסחיד". ש"ן ממנ"ר, תלוי במתקנת אם ממנ"ר כשר לכתב תפילין, שכנה"ג הנה"ג כ"י: (כ"ב) מתחלה, ואם קבלוהו לזמן ונשלם הזמן לא

משנה ברורה

נמתי, שהרי כ"כ מנהגו לה"ח: ט"ז (מד) לסרב: שליח צבור שלא רצה להיות עוד שליח צבור וקבלו אחר במקומו אין צריך רשות, כ"כ שקברו עוד להיות שליח צבור; ונדקא מהקהל אין צריך רשות אבל מהשליח צבור השני צריך לטל רשות, כן כתב בתשובת ד"א אלהיו. ולפי מה שבארנו בבאר היטב, גם שליח צבור כזה צריך לטל רשות מתחלה: (מה) קלל. ר"ן אין מסרבין לגדולו: והכתיב התוספות סוף פ"ק ד פסיקס, דבכ"ר פסות ושררה, אפלו האומר לו הוא אדם גדול יסרב:

יח (מו) לא ירד. נאפלו (נט) אם הוא מתקטר אחר-כך ואומר הרבי עובר בצדדים, לא שצריך לה: (מו) באותה תפלה, ר"ן ד"ן (מ) שלא שמענו ממנו בהדיא דברי אפיקורסות: די לחש על ידי צבור להאותה תפלה קבר: (מח) אמתלה. מגן שאמר שדבורו היה לכבוד הממוס ולקבל לכניס, מל מקום כ"כ שהצבור בקשו להתפלל להם ק"ל לא היה לו להיות טרבו, כ"כ ממנ"ר מטר. כתב הס"ד ח"ש, ונדקא אם אחר כך אמר המתלה, אבל אם מיד קשאמר שאינו עובר בצדדים אמר תכף השעם, שאין דרך כבוד לה' כי אם בלבנים, הרי, ע"ן שם: י"ט (מט) מלהיות שליח צבור. לפי שלא יוכל לומר אלא אבותינו, אבל קשהו מתפלל בינו לבין עצמו יאמר אלא אבות ושראל: (י) ונדהו דבריהם. והוא יכול לומר גס-כ"ן אלהי אבותינו, דאברהם נקרא אב המון גוים: קדתיב "כי אבי המון גוים", מפני (מ"ח) שלמד לכל העולם אמנת ה' שליח צבור ממנו, תלוי במתקנת אם ממנ"ר כשר לכתב תפילין וכן כתוב בסו"ת ונ"ד. והתקרא אברהם בסמינן לט שכתב בשם הירב"מ משה דמטר לכתב תפילין, מטר להיות שליח צבור: אע"פ כ"כ ש"ן ב"ר יוסף ד"ה ונ"ה ד"ה: אע"פ כ"כ ש"ן ב"ר יוסף ד"ה ונ"ה ד"ה: ומה יוכל להקריב קרבנו שלא מדעתו, אם לא שצבר הסכים עליו, ואין יחיד וגם חצי הקהל יכולין להעבירו אפלו רוצים לתן לו שקרו משלם, כ"כ שלא עשה שלא פה"ג, אבל רב הקהל יכולין להעבירו: (מ) ונתנן לו שקרו משלם [א"י]. ועקבו הרשות להעבירו רק ב"ד שבעת טובי העיר: (ס"ו) או הנכריים, ז"ל מקום ומקום לפי התקנה [פמ"ג]: (נב) אינו רוצה. (מג) ונדקא שיש שליח צבור אחר שיזכרוו הקהל להשפירו דמיו, אבל אם אינו בנמצא, או שהא בנמצא אלא שבא להוסיף בדמים, וכולין הקהל לומר לו אין בדיננו להוסיף, אלא הוא יוסיף בשלו: וא"כ אם יב"ר טענתו שזה השני הוא מעלה מן הראשון כנגד תוספות הדמים, אפלו ח"י יכולין הקהל לומר אין ילדת ק"ל כ"כ בדיננו להוסיף בדמים: (נג) שפלוני יהיה תנן. הוא הדין בכל המנויים יכול למחות: אפלו ב"כ מס' מרביץ תורה [תופס ישיבה]. ונדקא שרוצה לקבל אחר, אבל אם מותר שאינו רוצה שיהיה מרביץ תורה בקהל, פשיטא שאין במחאתו קלוס, ונאפלו המעט יכולין לב"כ ר"כ. ונאפלו בר"כ רוצה למנות אחר, אם אותו ש"כ הקהל מספיקים עליו הוא עדיף מזה, גס-כ"ן אינו יכול למחות, ונאפלו מעוט מעוט יכולין לב"כ ר"כ לשפר מעלה [כנה"ג]. כתבו האחרונים, שנה הדין השלחן ערוך הוא ונדקא בימינו, אבל היום שרדו שבננותינו הרבים הרבה מחזיקין במתקנת גלי טעם גריד ומנגתם שלא לשם שמים, אם היו צריכין לשאל לכל יחיד יחיד בע"ה תפויים, בין לענין מנוי הש"ן או מרביץ תורה ואב"ית-דין בעיר וכל פהאי ג"א, לא היו מספיקים לעולם, ע"כ הולכין אחר רב פודציץ הפס, ונאפלו פסולי קורכי בעינים [מ"א]. ועקבו המנהג שהולכין אחר שבעת טובי העיר או אחר הנכריים מן הקהל על זה, ז"ל מקום ומקום לפי מנה"ג [פמ"ג], והכל שלא ירבו המתקנת, ואין משגיחין על יחיד. והתקרא אברהם כתב עוד טעם. ולא ש"ה היום דין דע"כ יחיד לענין שליח צבור, ונדקא בזמננו שהיה השליח צבור מוציא רבים ידי חובתם בתפלתו אז היה יחיד יכול לעכב, דאין נעשה שלוחו בעל-כרחו, מה שאין כן עתה שכלם בקיאים: רק השליח צבור הוא לפיכך: א"כ יע"פ שאומר קדיש וברכו, אין כל-כך קפידא: (נד) מתחלה. ואם קבלוהו לזמן ונשלם הזמן לא מקרי הסכים עליו מתחלה, דעקשו ה"י קבלה וד"ה וקאלו לא היה שם ע"כ [ט"ז]. ונ"כ מה שכתבנו בסוף ספר-קטן הקודם. ראובן עשה שליח צבור שכ"ר שנה השלים שנתו, והתחיל להתפלל ימים מספר מהשנה החדשה, ומקצת אנשים מחו בו באמרם שכ"ר נשלם השנה שהשפירוהו ושאנים רוצים אותו עוד, והשליח צבור טען שמתאחר שצבר התחיל להתפלל בדמים נראים שהם מהשנה החדשה ולא מאנו בו, שלחיותו שכ"ר שנה, מקצתה בקלה, ושיפדעו לו משלם, פסק בתשובת מ"ן הדין עם השליח צבור. ע"ן לקט-הקמח יד ע"א: (נה) טובי העיר. רוצה לומר, שהציע לקניהם א"ה ע"כ ש"ש-ב"ד זה אינו

ש"ז: (מ) מבית-יוסף; (מ"ח) הרמב"ם; (מ"ג) בית-יוסף; (מ"ג) באר היטב, רש"י:

Torah-Box.com
 diffusion du judaïsme aux francophones
 Tél (France) : 01.80.91.62.91
 Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
 contact@torah-box.com
 Tél (France) : 01.80.91.62.91
 Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
 contact@torah-box.com

הַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת סִימָן נג

פד באר הגולה

ח' הלשונות בתשובה
אחרת ו' תשובה
הראשית קלל ו'
א' תשובה הלשונות

שמתפלל בחזקה ודרך אלוהים (סו) אין ענין אמן אחר ברכותיו (בנימין דאב סי' קסג ואגודה פרק כיצד מברכין):
כג (סו) "שכר שליח צבור פורעים (סח) מקפת הקהל, אף-על-פי שהשליח צבור מוציא הדל בעשירי, מקבל מקום אין יד העני משנת בעשירי: הגה ויש אומרים שגובין (סט) חצי לפי ממונו וחצי לפי הנפשות, וכן הוא מנהג (סז) (ע) תקהלות (מהר"ם פדוואה סי' מב): **כד** יצבור שצריכין לשכר רב ושליח צבור ואין בנדם כדי שכר שניהם, אם הוא רב מקהק וגדול בתורה ובקיי בהוראה (עא) הוא (כט) קודם, (עב) ואם לאו *שליח צבור קודם: **כה** אין מסלקין (עג) חזן מאמנותו אלא אם-כן נמצא (עד) בו (ל) פסול: הגה (עה) ואין מסלקין אותו משום (לז) [לא] רנון בעלמא, כגון שצא עליו שם (עו) שנתפס עם (לג) הכותית (עז) או שמסר אדם, אבל *אם באו

שערי תשובה

אפרים שער ג ובפתחי-שערים שם על דברי המג"א בזה: [לא] רנון. עכ"ה. ועין כריי שהביא מהר"ב"ו בשם הרמב"ם תשובה מכת"י שאין מורידין אדם מקדושתו מפני הדרי גדולה ועד חזן הנפוש אפי"כ עבר עברה בפרהסיא, ואם לא יתקבר עליו זה אינו מה חזן להסירו ולא לפרסמו, ואם נתקם עליו בעדים אין להסירו או קבל עליו מה שהוא חוב מן חזן ע"ש:

באר הטיב

ואין להתקוטט בעבור שום מצוה. שהרי שנינו הענינים מושכים וריקים מלקח הפנים, ד"מ מט"מ, מגן-אברהם: (כח) תקהלות. ובמקום שאין מנהג יגבו לפי ממונו, עין מגן-אברהם: (כט) קודם. כתב מנה"ג בשם תשובה א' דלמנוי חכם מרבינו תורה אפלו הפעוט יוכל לכף לרב, ובמי שאינו ראוי להיות חכם אפלו יתיר יכול למחות, וכן פסק הרשד"ם חלק ארבע-חיים סי' לג, ועין ע"ת: (ל) פסול. ואז אין מקבלין אותו ואפלו נשבע שלא ילך בדרךים אלו, עד שישוב בתשובה שלמה, הרשד"ם חלק ארבע-חיים סי' לג, מ"א וע"ת: [לא] רנון. אבל למנותו לכתחלה אפלו ברנון בעלמא אין למנותו לכתחלה, ויהו שכתב המחבר לעיל סעיף ד ושלא יצא עליו שם רע, ע"ת וע"ל סעיף-קטן ז מ"ש שם: (לג) הכותית. ומ"מ יש להושיב ב"ד על פכה, מהרי"ט מנה"ג.

משנה ברורה

דווקא אם המצוה התקנה על-ידי אחר, אבל אם המצוה התבטל לבמרי, כגון הכנסת אורחים או התנוקת תלמוד-תורה, ויש בידו למחות, בודאי מחוב למחות כדי להתחזק המצוה, שהרי מדינת פופין על ענינים כאלו, כמבאר בחשן-משפט בסימן קסג סעיף א בהג"ה וסוף סעיף ג:
(סו) אין ענין. שאין (כס) זה מקרבן אלא מנאצ"ה⁽⁷⁴⁾. שגאמר "בצע ברך נאץ ה'": **כג** (סו) שכר שליח צבור. ובסימן זה סעיף כא שפוסק החז"ן לפי ממונו וחזיו לפי נפש⁽⁷⁵⁾, עין בספר אליהו רבא שמחלק דבחוץ שאנצ"ה⁽⁷⁶⁾, עין שם; ובבאר הג"א משמע שהמחבר חזן בו ופסק שם בהג"ה שבבאן: **(סח) מקפת הקהל.** שנגבית לפי הממונו: **(סט) תשי וכו'.** כי יש (נו) סבא לומר שהעני צריך להתחזק כמו העשירי, ויש לפעמים שהעשירים נותנים יותר ממונו להתחזק שיקולו ערב יותר, אם שהעני יכול לילך למקום אחר, על-כן עשו פשרה זאת: **(ע) תקהלות.** בדרך-משה כתב דמנהג מדינת-ניו, דל ועשיר נותנין בשנה, ונהו החז"ן שלפי נפשות, וגם מקל גשוואין (מ) מגיע לו כפי דין והוא החז"ן שלפי ממונו. ויבואר פתב, בדמקום שאין מנהג יגבו לפי ממונו, עין בחשן-משפט סימן קסג סעיף ג בהג"ה⁽⁷⁷⁾ [מ"א]. ועין בדרך-משה דמשמע מנהג, דאפלו דעת הפוסקים דפוסקים לפי ממונו איננו רק בשכירות השליח צבור ששוכרין אותו לזמים נוהגים, דבזה סבירא להו לפי ממונו, כי העשירים מתחמט עשרם לא יוכלו לצאת מבתיהם ולהניחם ריקם, והעניים יכולים לילך על עמים הללו לעיר אחרת, מה שאין פן בשליח צבור ששוכרין על כל השנה אין מחשבין לפי ממונו לבד⁽⁷⁸⁾:
כד **(עא) הוא קודם.** אף-על-גב דחזן חזן להם על-ידיה מצות תפלה, שלא יהיה להם מי שיוציאם ידי חובתם, זה שיהיה רב ומורה צדק שיודיעם תורת ה' ומשפטיה (כח) עדיף מן התפלה. ועין בבאר הלכה שכתבנו גדל החיוב בכל עיר לזה. וכתב בתשובות חתם-סופר חלק ארבע-חיים סימן רו דכל אנשי העיר מחזבים לתן לזה⁽⁷⁹⁾, ואין אחד יכול לאמור אין אני צריך לרב ומורה צדק, דמכל מקום צריך לישא בעל עם הצבור, דמנא דכל אנשי העיר מחזבין לתן על המקנה⁽⁸⁰⁾, עין שם: **(עב) ואם לאו.** רוצה לומר, כיון דבלאו הכי לא יוכל להודות לעם

האין שיתנהגו על-פי התורה⁽⁸¹⁾, שליח צבור קודם, שיוציאם (נז) על-כף-פנים ידי חובתם בתפלה: **כה** **(עג) חזן מאמנותו.**⁽⁸²⁾ והוא הדין (ס) לכל התמנות במקום שלא נהגו למנות לזמן ידוע, והשעם, שלא יחשדוהם (סא) שנמצא בהם פסול: **(עד) בו פסול.** (סב) בעדים. ואז אין מקבלין אותו (סג) עד שישוב בתשובה שלמה בלי ערמה ומרמה, אבל בשבועה בעלמא שלא ילך בדרךים אלו לא מהני, דבלאו הכי משבע ועומד מהר-סיני הוא: **(עה) ואין מסלקין.** אבל למנותו (סד) לכתחלה, אפלו בשביל רנון בעלמא יש למנע⁽⁸³⁾, ואפלו אם הרנון היה עליו רק בלדוהו, וכדלעיל בסעיף ד: **(עו) שנתפס וכו'.** ומכל מקום (סז) יש לחש לקול להושיב בית-דין על פכה. שליח צבור שכתו זנתה תחת בעלה (סח) אין למנותו לכתחלה⁽⁸⁴⁾, אף אם נעשה זה אחר שכבר נתמנה, נראה דאין להודיעו בשביל זה: **(עז) או שמסר אדם.** שליח צבור המאמץ (סח) על חברו לקטרו לעפרים

שער הצייון

שער הצייון (נ) ט"ד: (נא) פריימנדים: (נב) תשובת הרא"ש: (נז) שם: (ס) פקטת הגדולה: (סא) בית-יוסף: (סב) לבוש: (סג) מגן-אברהם: (סד) עלת-שמיר ואלהי רבה: (סה) מגן-אברהם: (סו) באר הטיב. ועין בסימן קכב בבאר הטיב שם ובחושני ר' עקיבא איגר שם: (סז) קלבו ואלהי רבה:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com